కళాభాయికి ఒళ్ళు మండుకుపోయింది. "ఎవడోయ్ వీడు ఎక్కడో జనమేజయంముండాకొడుకు దాపరించాడు?" అనుకున్నాడు. తుని స్టేషన్. బండి కవతలనుండి ఎక్కిన గుడ్డి బిచ్చగాడు: "కనుగొంటి వైదేహిని" అని పాడుతూ డబ్బులకు తడుపుతున్నాడు. కళాభాయికి రవులుకుపోయి "చూశాడు ఈ గుడ్డికుంక వైదేహిని ఈదరిద్రగొట్టు దేశంలో; ఈఅర్థ తాత్పర్యం గాళ్ల మధ్య కళ ఏమిటి?—కవిత్వం ఏమిటి?" అంటూ పెట్టెతో స్టేషన్‌లో దిగిపోయాడు. అక్కడ దిగే సీతను మరొక్కసారి చూసి ఇంకో పెట్టెలో ఎక్కుతాడు కాబోలు.

1935 అక్టోబరు ప్రబుద్ధాంధ్ర

దొంగలున్నారు, జాగ్రత్త!

అప్పుడే—ఇంటర్మీడియేట్ ఎగ్జామినేషన్‌లో పేపరు రాసివచ్చిన విసుగున—ఒక్క విసురున కారులోంచిదూకి, ఒక్క అంగలో మేడపైకి వెళ్ళి, బెక్సునూ, నోట్సునూ 'మీ దిక్కున్నచోట చెప్పుకో' మన్నట్టు టేబిల్ మీాదకు విసరి, ఆత్రంగా కిటికీలన్నీ తెరచి, హాఠాత్తుగా గదిలో చొరబడే మలయపర్వత సానువుల నుండి దిగుమతియగు కమ్మతెమ్మెరలకు నల్లపట్టుముంగురులూ, తెల్లనిపైటా తపతప కొట్టుకోగా, గ్రామొఫోన్ టేబిలుకు

దగ్గరగావున్న ముఖమల్ సోఫాను ఆప్యాయంగా అనుగ్ర
హించింది శకుంతలా దేవి.

కమ్మని కళావలయాలుగా, మాధుర్య నిలయాలుగా...
అక్కడి శబ్దగుణక ఆకాశాన్ని ఘాటైనహాయితో, పరిమళపు
తేనెల్తో నింపుతూ గిరగిర సైగాల్ మహాశయుడు పాడుకు
పోతున్నాడు—“ సుఖ్ కే.....దుఃఖ్ కే...ఏక్ స్వపన్ హై”
ఇత్యాది.

ప్లేటు మార్చడానికి రికార్డుబాక్సువైపు చేయిచాచుతూ,
చట్టున ఆత్మారాధన జ్ఞప్తివారి, అధోలోకాన్ని ఉద్దేశించి—

“ మంగా, కాఫీ...కాలేజీనుంచి రావడం చూడలేదూ ? ”

“ అమ్మా, ఇదిగో తెస్తున్నా—మరిచిపోలేదు ”

శకుంతల కావలసిన రికార్డుకోసం తడవుతూ వుండగా...
టేబిల్ మీద ఒక కవరుత్తరం కంటపడింది.

ఆకస్మికంగా ఆమెముఖంలో ఒక వెయ్యి ప్రశ్నార్థక
చిహ్నాలు—ఇదేమిటీ—అపరిచిత అక్షరాలు ?

ఆశ్చర్యంబరువున అనుకోని అనిమేషత్వం దఖలుపడ్డ ఆ
అచ్చర ఆ ఉత్తరం అందుకుని చించింది.

చిత్తరంజన విలాసం,
24 మార్చి 32

ప్రియమైన శకుంతలకు—

ఈ ఉత్తరం ఎట్లాప్రారంభించాలో నిజంగా నాకర్థంకాలేదు.

నీవు నన్ను సరిగ్గా అర్థంచేసుకోక...నీ చల్లని నల్లనికళ్లల్లో కెంపులు చెరుగుతూ నావైపు చూస్తే...మరణాన్ని శరణు పొందవలసి వస్తుంది.

నీవు మోహినీదేవతవలె ఒక్కచూపుతో నాహృదయాన్ని—ప్రాణాలను ఆకర్షించావు.

ప్రేమ సాక్షాత్తూ భగవత్స్వరూపం. దానిశక్తి అనంతం దానికి ఏవీ అడ్డురాలేవు. పవిత్రమైనప్రేమలో ఎవ్వరూ తప్పులు పట్టలేరు.

హృదయపూర్వకంగా ఒకరినొకరం ప్రేమించుకుని, రెండు నీలిమబ్బుల్లాగ—గువ్వజంటవలె నీలాల నింగిపై తేలిపోవడం కన్న భాగ్యం ఏమిటి? నీవు మనస్ఫూర్తిగా ఒక్కపరి......

నీ,

రా జా రా వు.

సగంలోనే చదవడం పూర్తిచేసి...చివాలున సోఫాలో నుంచి లేచి—కవరుతో సహా...కాదగినంత ఉండచేసి చిత్తు కాగితాల బుట్టవైపుగా విసరి, కిటికీలో నుంచి శూన్యంగా చూస్తూ—

"ఎవరీ అయాచిత ప్రేమమూర్తి? ఎప్పుడూ క్లాసులో ఇతన్ని నిదానించి చూచినట్లైనా జ్ఞాపకంలేదే?

"ఎంత బుద్ధిహీనులు! పొరపాటున గోడలవైపు—దూలాల వైపు చూచినట్టు చూసినా ఆ మామూలు చూపులోకూడా

'తివిరి ఇసుమున తైలంబుతీసి' నట్టు ప్రేమనుతీసి ఉత్తరాలు రాస్తారు కాబోలు!

"అప్పటి అమాయిక శకుంతలను దొంగ రాజు ప్రేమను అభినయించి టోపీ వేసినట్టు... పిచ్చివాడు... ఈ రాజారా వెవరో 20వ శతాబ్ది శకుంతలమీాద ట్రయి చేస్తున్నాడు"

విరగబడి నవ్వుతూ సోఫాలో ఒరిగింది.

మంగ, ట్రేలో పింగాణీ కాఫీ కెటిలూ, కప్పులూ తెచ్చి ఎదుటపెట్టి, శకుంతలను చూసి తెల్లబోయి నించుంది.

శకుంతల ఆగి గంభీరంగా—

"మంగా, నే వచ్చేసరికి నాటేబిలుమీాద ఒక ఉత్తరం ఉంది. ఎట్లావచ్చింది ఇక్కడికి? నిజం చెప్పు—"

పాపం, మంగకు అంతా అయోమయంగా వుంది. నిజం చెప్పివేస్తే ఏంతప్పుగా పరిణమిస్తుందో? అబద్ధంగా నే నేమీా ఎరగనంటే ఇప్పుడే ఇక్కడనుంచి గెంటి వేస్తారేమో—?

గొంతులో పది పచ్చి వెలక్కాయలు...

"మాట్లాడవేం? నువ్వు దీనిసంగతి ఎరగవా?"

"అమ్మా, కోపంచెయ్యకండి. ఆకాగితంమడత కూడనిదని తెలిస్తే—తెచ్చి మీా బల్లమీాద పెట్టను. ఈవేళ పొద్దున్న ధొరలాంటి ఒకాయన మన 'గేటుగుమ్మం' దగ్గిర నాకక్కని పించి మంచిగా నన్ను పిల్చి. 'ఇది మీాఅమ్మాయిగారికిచ్చెయ్యి — చాలా అవసరం' అని ఇచ్చి వెళ్లారు. కాబో లనుకుని మీా బల్లమీాద పెట్టానమ్మా... తెలివితక్కువదాన్ని—"

నీళ్లు తిరిగే కళ్లను చాటుచేసుకోబోయింది.

అవమాన క్లిన్నమైన సావిత్రి హృదయవేదనను గ్రహించి, జాలిగా

"ఛా! నిన్నేమీ అనలేదుగా? ఈపైని ఎవరిచ్చినా ఇట్లాంటివి పుచ్చుకోకు.—?"

కాఫీకప్పు అందుకుని రెండుగుక్కలు తాగి మళ్లా ఆలోచనలో పడింది.

మంగ బల్లలమీద వస్తువులను సర్దుతూ తన పనుల్లో నిమగ్న అయింది.

"ఎవ రీరాజా...రావు? మంగ చెప్పినట్టు నూటుతో వుంటాడా? ఓహో...ఈవీధిచివ్వరిమేడ...ప్లీడరుబలరామయ్యగారి మేనల్లుడు—సరే—తరచు ఆడపిల్లలకంటె కూడా శ్రద్ధగా టాయిలెట్ చేసుకుని అందరికళ్లనూ ఆకర్షించాలని చూస్తూవుంటాడు. ఔను, యువతులుతిరిగిచూడదగిన కోమల మూర్తే! కాని—ఇంత దుర్బలహృదయుడా? నిజంగా ప్రేమారాధకుడైతే ఎంత నిదానిస్తాడు? మహాభక్తుడికి తాను భక్తుణ్ణనే తెలియదే...మహాకవికి తాను కవిననే జ్ఞాపకం ఉండదే? తన ఉన్నతిని ఎదుటివారు గ్రహించినప్పుడే దానికి స్థిరత్వం! గొప్పవారు గొప్పసాధనచేస్తారు—సిద్ధిపొందుతారు.

"వీళ్లు—ప్రేమకోసం—కొన్నియేళ్లు తపించిఉండగలరా? అగ్ని పరీక్షలకు ఓర్వగలరా? ఒకప్పుడు...అవసరమైతే—ఎట్టిత్యాగమైనా చెయ్యగలరా? వట్టిది.

"అదృష్టవశాత్తూ ఏ అమాయికకోమలివైనా వలలోపడితే పీల్చివేసి 'విమ్‌టో' సీసాలా మూలకు విసరి చక్కాపోతారు.

దుష్యంతు డేం చేశాడు ? మధురవనదేవత శకుంతలను చల్లని మాలినీతీరాన—కుసుమిత పాటల వృక్షచ్ఛాయల్లో—బెల్లించి, అనుభవించి, ఛీ—

"ఈపురుషవంచకులకు ఈశకుంతల ఘాటైనపాఠం చెప్పాలంటే ఎట్లా ?...

"సరే...సాహసం ?—ఫర్వాలేదు.

ఉత్సాహబలవన్నిశ్చయంతో లేచింది.

2

స్లేట్ కలర్ పారిస్ సిల్కు చీర కొత్తఫక్కీలో తీర్చి కట్టుకొని, లేతఊదారంగు బ్లౌజు తొడుక్కొని, నిగనిగలాడే నల్లనిజుట్టును వదులుగా—చెవులు కమ్ముకునేలాగు వాలుజడగా మలచి మెడమీదనుంచి వక్షస్థలం మీదకువిడచి, ఆననశ్రీకి 'హిమానీ' స్పర్శతో లావణ్యదోహదాన్ని పచరించి, రాత్రి పదిగంటలకు తన ప్రసాధనం పూర్తిచేసి శకుంతల...డ్రెస్సింగ్ టేబిల్ వద్ద ఒకసారి తన అందాన్ని కొంటెకళ్లతో పరీక్షించి "బస్—మంగా, రెడీ" అంది.

మంగకు వట్టి గందరగోళంగా వుంది. ఈమహా ప్రస్థానం ఎంతవరకో, ఎందుకో సూచాయగా అడగడానికైనా దమ్ములు లేవు. సినీమాకా ? వేళ దాటిపోయింది. ఊహూ—తెలియదు.

శకుంతల అప్పుడే మేడమెట్లు దిగిపోతోంది. గదితలుపులు దగ్గరగాలాగి మంగ ఆమెను అనుసరించింది.

మేడముందటి మాలతిబవరును దాటి, గేటును వెనక్కి నెట్టి, రోడ్డుమీదుగా చైత్రశుద్ధ చవితిమసక వెన్నెల్లో ఇద్దరూ ముందుకు నడుస్తున్నారు.

3

రెండు మళుపులు తిరిగి తిన్నగా వీధిచివర ప్లీడరుగారి ఇంటి ముందు హఠాత్తుగా ఆగి వీథిగదిలో వెలిగే దీపపుకాంతిని నిదానించి, మంగను గదికి చేరువగా—ఒక స్తంభంచాటున నుంచునేటట్టు సంజ్ఞచేసి, గంభీరంగా తలుపుదగ్గిరకు వెళ్లి మెల్లగా తలుపుమీద 'టాప్' చేసింది.

కొన్ని నిమిషాల్లో గదితలుపులు 'హల్లో—కమిన్' అంటూ మామూలు స్నేహితులెవరో అనుకుని విడుతూండగా శకుంతల లోపల ప్రవేశించింది.

గళ్ల లుంగీ, చేతులులేని తెల్ల బనియనూ, పాంపియా తల నూనె సువాసనతో చిక్కులు చిక్కులుగా వేల్లాడే ఉంగరాల క్రాఫ్రూ, ఒకచేతిలో 'సిజరు'ధూమవర్తిక సుగంధధూమం, రెండవచేత మర్నాడు పరీక్షకు కసరత్తుచేసే షేక్స్పియరు నాటకం—తో కుసుమసుకుమారమూర్తి...రాజారావు తన బంగారుకలల్లోని ప్రేయసి ఆకస్మికంగా ప్రత్యక్షకావడం చూసి నిశ్చేష్టితుడై విస్తుపోయి, మంచి మాటలకోసం వెదుక్కుని, ఎట్టకేలకు—

"స్వర్గలోకపుదారి తప్పి ..అప్సరస ఇట్లానడచివచ్చిందా?"
"* * * *"

"ఉత్తరం చూసి...ఏమనుకుంటావో, నా పవిత్రప్రేమను అపార్థంచేసుకుని ఎలా అవమానిస్తావో అని మహా పరితపించాను." "* * * *"

"నీకు మెత్తనిఅమృతహృదయం వుంది. గాఢానురాగాన్ని అర్థంచేసుకుని, ఉత్తమప్రేమకు స్వాగతంఇచ్చి ఆదరించగలవని నాకు మొదటినుంచీ ధైర్యమే." "* * *"

"అదేమిటి—పలుకే బంగారం అయిపోయిందా? ఒక్కసారి ఆ కుర్చీలో కూచుని అనుగ్రహించరాదూ? రేపటి పేపరుకు నీవు ఎంతసేపు చదవాలి—రా! వీణ వాయించినట్టు కాస్సేపు హాయిగా మాటాడు."

ఇంతవరకు శకుంతల పొంగివచ్చే నవ్వును నల్లని కొంటెకళ్ల వుక్కిట బట్టి—

"ఇదేమిటి, రాజా, నన్నింతగా మన్నిస్తున్నావు? అచ్చరతోవతప్పినా నలుకూబరుడి చైత్రరథంలోకేగా వచ్చిపడింది?

"ఎన్నాళ్లు నా ప్రియుడికోసం కలలుగన్నాను! ఇంతవరకూ—ఈ పాడులోకంలో నన్నింతగా ప్రేమించినవారే కరవైపోయారు. ప్రేమపరమార్థం నీవంటి బుద్ధిమంతులకు తెలుస్తుంది గాని తదితర క్షుద్రులకు ఎట్లా తెలుస్తుంది?" * * *

"కొందరు మూర్ఖులు మా మెరుగులువారే యౌవనాన్ని చూసి, మా విలోల నేత్రాలకు తల్లకిందులై మమ్మల్నితరింప

చెయ్యడానికిమల్లె మోహించి అనేకవిధాల పీడిస్తారు. నాకు తెలుసు, నువ్వు అట్లాంటివాడవు కాదు.” “ * * ”

“అవును: నీవంటి పక్వహృదయుడు ప్రేమకోసం ఎంతటి త్యాగమైనా చేస్తాడు—కదూ!” “ * * * ”

“నేను గాఢంగా ఆలోచించి—ఒక్కనిమిషం మాఇంట ఇక ఉండలేక ఇక్కడికి వచ్చేశాను. నిరీక్షించగా నిరీక్షించగా శిశిరలతాని కుంజానికి వసంతమూర్తిలాగా నువ్వు దొరికావు. ఈవేళ నీ ఉత్తరం చూసి నాజన్మ ధన్యం అనుకున్నాను.

“అంతా నిశ్చయమైపోయింది—ఇంక తిరగను. నాకీచదువు, పరీక్షలు, మా అన్నయ్య, అతనిసంపద—ఏమీ అక్కర్లేదు. లే—క్షణం ఆలస్యంచెయ్యకు. నాది ఓమర్ ఖాయుంమతం, నాకు పాస్టు, ఫ్యూచరు లేదు; ఉన్నది ఒక్క ప్రెజెంట్.

“స్త్రీ హృదయం ఇవ్వడమేగాని తీసుకోడం ఎరగదు. రా —ఈరాత్రే ఏ దూరదేశాలకోవెళ్లిపోయి హాయిగా పావురా దంపతుల్లా విహరిస్తూ ధన్యజీవితాలను గడుపుదాం. అడ్డు చెప్పకు—”

తనప్రేమ ఇట్లా నడికిరేయిలో గొంతు పట్టుకుని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తుందని రాజారావు ఎప్పుడూ అనుకోలేదు, పాపం!

అతనికి శకుంతలధోరణి ఏ ఉల్లోలకల్లోల సముద్రంలోకో తనను విసరివేస్తున్నట్టు అనిపించింది. కళ్లు గిర్రున తిరిగాయి.

అతను ఊహించుకునే భవిష్యత్తంతా వికృత దృశ్యాలతో, తెరలుగా తనఎదుట వేళ్లాడుతోంది—మామయ్య ఇంక తన

గుమస్తాం ఎక్కితే మాట దక్కదన్నాడు. అతని ఆశ్రయంవల్ల తనకు లాభించే బి. ఎ. డిగ్రీ, ఉద్యోగం—అన్నీ, రైల్లో కూచున్నప్పుడు చెట్లు వెనక్కు పరిగెత్తుకు పోయినట్టు, వెనక్కు పరిగెత్తుకు పోతున్నాయి. దేశాంతరాల్లో—స్వయం పోషక శక్తిలేక—ఈ సుకుమారితో...అన్నానికికూడా బాధపడి తిరుగుతున్నాడు. అంతా ఈసడించినవ్వుతున్నారు... ప్రేమ—ఆదర్శాలు కథలపుస్తకాల్లో చదువుకోడానికి బాగుంటాయిగాని ప్రాక్టికల్ లైఫ్‌లో ఫెయిల్యూర్ అనుకున్నాడు. కుదేలయి—

"శకుంతలా! నిర్మలప్రేమ అంటే నీకంతగా బోధపడినట్టు లేదు! బుద్ధిమంతురాలవు—వూహించు. ప్రేమకు ఇంత తొట్రుపాటు పనికిరాదు. బహు నిదానించాలి, ఓపికపట్టాలి; తొందరపడి ఎట్టి నిర్ణయాలకూ రాకూడదు." ఏం తోచక ఖంగారుగా—లాలనగా అన్నాడు రాజా. శకుంతల మరింత బిగిసి—

"నే నిప్పు డేమీ ఆలోచించలేను. నే నింక ఆ నీరసపు టింటికి—శుష్కజీవితానికి ఏంచేసినా వెళ్లను. నాప్రేమమూర్తి దగ్గరనే నే నుండిపోతాను"

రాజా...కు కర్తవ్యం తోచలేదు. మామయ్య ఇదేమైనా వింటే కొంప మునిగిపోతుంది.—తా ననలు చాలా తెలివి తక్కువపని చేశా నని తాత్కాలికంగా అనుకోక తప్పింది కాదు. తెగించి అన్నాడు—

"శకుంతలా, నిన్ను బతిమాలుకుంటా: ఇప్పటికి వెళ్లిపో—వెళ్లు. దీనితో నా పూర్వాచరంతా ధ్వంసమైపోతుంది. క్షమించ మనడంకన్నా ఇప్పు డేమీ చెప్పలేను. న న్నింక హింసించకు—"

శకుంతల విజయగర్వంతో చటాలున విజృంభించి—

"రాజారావ్! ఇప్పటికేనా నీ దుర్బల హృదయం నీకు బోధపడిందా? మొగజాతిది ఎంత తేలిక బుద్ధో అర్థమయిందా? స్త్రీయౌవనవిలాసాలకు గుండె చెదిరి, ప్రేమ అనుకుని ఆత్మ వంచన చేసుకుని ఏ అమాయికఐనా దొరికితే ద్రోహంచేసి తమదారిని పోతారా? ఇకమీదనైనా బుద్ధిగా చదువుకుని బాగుపడు. ప్రేమను గూర్చి ఇప్పుడు నువ్వు నాకు చెప్పిన సూత్రాలను నువ్వు బాగా మననంచెయ్యి.

"ఇట్లా మనం తేలికబుద్ధులతో సంచరిస్తున్నాం గనకనే కాలేజీల గౌరవం గంగలో కలిసింది. అజ్ఞానులూ—సుజ్ఞానులూ ఇందుకే కో ఎడ్యుకేషన్ అంటే చులకనగా మాట్లాడుతారు.

"ఇకమీదనైనా నావలె ఎవ్వరిమనశ్శాంతినీ చెడగొట్టకు. ఇట్లా అన్నందుకు మనస్సులో ఏమీ కించపడకు. ఇట్లా జరిగి నట్లే జ్ఞాపకం ఉంచుకోకుండా—ఈపైని ఆప్తస్నేహితులుగా వుందాం. గుడ్‌నైట్!"

జయప్రదంగా, పాంచజన్యంఊదిన ఉత్సాహంతో, నవ్వుతూ శకుంతల మంగతో ... ...గబగబ ఇంటిమార్గంపట్టింది.